

רוח צפונית – מנשבת עם כולם, שאלמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת. רוח זו מחממת ומביאה שרב (רש"י. ואולם פעמים מביאה קרה, כפי שאמרו על 'ממזרים קרה' – זו רוח צפונית), ורעבון בא מחמתה, שהיא מפזרת העבים ומאירה היום כזהב ומונעת המטר (להלן קמו.).

רוח מערבית – קשה. (תוס'). והיא ממטרת במידה, ויפה למקום שצריך גשמים מרובים, אך לא בארץ לחה, שממטרת יותר מכדי צרכם (עפ"י רשב"ם להלן קמו.). וי"א להפך (להלן קמו.).

דפים כה – כו

מז. כמה מרחיקין את האילן מן המיצר של חברו, ומבורו?

מרחיקין את האילן משה של חברו, בין שדה לבן בין שדה אילן, ד' אמות, כדי עבודת המחרשה. ובבבל שמחרשתן קצרה – שתי אמות. היה גדר בינתים, אינו מרחיק. וכן הדין בהרחקת גפנים מגפנים, אבל אילן מגפנים צריך הרחקה יתרה, משום הוזה הצפורים הנוחתים מהאילן לחרם. (וכתב הרמב"ן, שהחילוק בין גפן ואילן לאילן ואילן, אינו אלא בבבל, אבל בארץ ישראל לעולם צריך ודי בד' אמות. ובנמוקי יוסף הסתפק בזה. וע' שו"ע ורמ"א קנה, כה ובחזו"א ב"ב יד, ז).

(ולר' יוסי, דוקא אם נטע אילן גבוה, אבל נטע גרעין – לא, שאין זה 'גירי דילה'. עפ"י תוס'. ויש אומרים שכשמפריח את הצפורים, הולכות הם מיד לגפן, והרי זה גירי דילה בכל אופן.)

לשיטת עולא (לפי פירוש רבנו חננאל, אך לא לפרש"י ור"י), יש להרחיק את האילן ט"ז אמה, משום יניקת השורשים מקרקע חברו. (והמשנה שהתירה לסמוך יותר – בשמפסיק צונמא בין הרשויות. ראשונים.) ור' יוחנן (לדעת רבין) חולק, שאין לחוש בדבר. (וכן הלכה.)

מרחיקין את האילן מן הבור (בין במקביל, בין מלמעלה, בין מלמטה) – כ"ה אמות, ובאילנות גדולים כחרוב ושקמה – חמשים אמה. ואולם ר' יוסי חולק, שאין חיוב הרחקה לדעתו אלא ב'גירי דילה'. (וכן הלכה.)

(לחכמים, לשיטת רבא (לעיל יח-יט), לפי שיטת רש"י, אך לא לשיטת ר"ח ור"ת), אין לסמוך אילן סמוך לרשות חברו, גם כאשר אין הבור קיים עדיין. וצריך להרחיק חצי מדת ההרחקה. ושתי לשונות בגמרא, אם מחלוקת אביי ורבא בשדה העשויה לבורות או בשדה שאינה עשויה לבורות.)

דף כו

מז. המנפץ פשתן, והיוצא מן הניפוץ עף ומזיק על ידי הרוח (רוח מצויה) – האם מותר הדבר, והאם יש חיוב תשלומין בנוקין?

נחלקו אמוראים לשיטת ר' יוסי (אבל לחכמים – חייב להרחיק. עתד"ה ויקא), שאין חיוב הרחקה אלא ב'גירי דילה' – האם נחשב הדבר כחציו ואסור, (וכמו לענין מלאכת שבת, שהזורה ורוח מסייעתו – מתייחסת הפעולה אליו), – כן שיטת מר בר רב אשי ומרימר. או שמא אינו חייב להרחיק, משום שהרוח היא המזקת ולא הוא. כך הורה רבינא. (להלכה – חייב להרחיק. חו"מ קנה, לד.)

(ואולם מתשלומין הוא פטור לכולי עלמא, משום גרמא – פוסקים. וע' ב"ק ס, ואפילו למחייבים שם, כאן שאני, שאינו מתכוין שיעופו (ע' ש"ך תיח, ד) או משום 'גרמי דבהמתו' שהרי זה ממון המזיק ע"י גרמי – עפ"י הגר"ח.)

מח. שרשי אילן של אחד שנכנסו לרשותו של אחר – האם יש לו זכות לשרש אחריהם, ולמי השרשים שייכים?

מעמיק אחריהם ג' טפחים, בכדי שלא תעכב המחרישה. ואם בא לחפור חפירה באותו מקום, קוצץ ויורד כדרכו. והסיק רבינא שהשרשים שעד ט"ז אמה לאילן – שייכים לבעל האילן. חוץ לט"ז אמה – של בעל הקרקע.

דפים כו – כז

מט. מהם השיעורים שקבעו חכמים על מרחק התפשטות שרשי האילן ויניקתם?

באילן רגיל קבעו מרחק התפשטות השרשים עד כ"ה אמה. וזהו שיעור הרחקתו מן הבור, שלא יזיקנו. בחרוב ובשקמה – נ' אמה. ואולם עיקר שיעור יניקת האילן עד ט"ז אמה מכל רוח. (ונחלקו אם שיעור האילן בכלל זה. ע' ראשונים).

(ונטיעות צעירות – שיערו יניקתם לענין חרישתן בערב שביעית, ט' אמות לכל צד.

חטה – עיקר יניקתה אינו אלא כנגדה למטה, ואינה מתפשטת לצדדים. ואולם יונקת גם ג' טפחים מסביבה. עפ"י תוס').

פרק שלישי; דף כח

ג. מהי 'חוקת קרקעות' ומהו שיעורה, בשדות ובשאר נכסי דלא נידיי?

אדם המוחזק בקרקע למשך זמן מסויים, ומתנהג בה כדרך שבעלים מתנהגים עם רכושם, הרי זו הוכחה על בעלותו עליה, ואם בא מערער ואומר: גזולה היא בידך, או טוען: הרי אתה אריס, ואין לך זכות אלא באכילת פירות, או: הקרקע ממושכנת בידך, ואולם שלי היא (לה:), ויש עמו עדים שהיתה הקרקע שלו בעבר, (וכן אם העידו שדר בה אפילו יום אחד), והמחזיק טוען שהקרקע שלו, שקנאה, או ירשה וכדומה, ואין לו שטר או עדים בדבר – אם החזיק בה כשיעור שקבעו חכמים – הרי היא שלו.

(ואם אין למערער עדים שדר בה אי פעם, אין ממש בערעורו ואין הלה צריך חזקה. וגם אם הוא מודה שהיתה פעם שלו, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר'. ראשונים, עפ"י פ"ב דכתובות. ויש שכתבו בדעת רשב"ם שאם לא אכל שלש שנים, אינו זוכה בה ב'מיגו' – ע' דרישה קמו; בית הלוי ח"ג לו, א; חשק שלמה – להלן ל. ואולם אין הוא חייב כלל להתייחס לטענת המערער כל שלא הביא עדים שהיה מרא-קמא – שו"ת הרשב"א ח"ג ע-עא).

שיעור משך החזקה – בדברים העושים פירות תדיר – שלש שנים מיום ליום, וברציפות. בשדה בית הבעל, המסתפקת במי גשמים ואינה עושה פירות אלא פעם בשנה – אינה מיום ליום. ר' ישמעאל אומר: י"ח חדש – שלש בסוף שנה ראשונה (זריעה וקצירה – רש"י. ולתוס' – די בקצירה לבד), י"ב חדש באמצע, ושלש באחרונה (לרש"י – זריעה וקצירה. לתוס' די בזריעה לבד). ולר' עקיבא – י"ד חדש; א' בראשונה, י"ב באמצע וא' באחרונה. (יש אומרים שתנא קמא חולק על ר' ישמעאל ור' עקיבא, ולשיטתו צריך ג' שנים אף בבית הבעל, אלא שאינם מיום ליום רצופין – ערשב"א ועוד. ואולם רשב"ם ותוס' ועוד ראשונים, אינם מפרשים כן.

יש דעת תנאים הסוברת שגם בית הבעל צריכה ג' שנים מיום ליום – להלן לו: וכן נראה לדעת ר' יהודה להלן לה.). ר' ישמעאל סובר שבשדה אילן ניתן להחזיק אף בזמן קצר, כאשר אכל שלש פעמים פירות שונים, כל מין בתקופה אחרת, כגון כניסת הענבים, מסיקת זיתים וקיץ תאנים. וחכמים חולקים על כך, שלדעתם אין הדבר נקבע בשלש אכילות בלבד אלא בשנות זמן מסויים.

ולדעת ר' ישמעאל ניתן להחזיק ע"י עקירת אספסת ג' פעמים בשלשה חדשים. (ודוקא בשדה העשויה לאספסת. רשב"א).